

СИМОН ОЛЕКСАНДРОВИЧ СЕРБЕНЮК,

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
відділ організації наукової діяльності та захисту інтелектуальної власності;*

 <https://orcid.org/0000-0002-6806-6319>,
e-mail: simon6@ukr.net

**ІНТЕГРАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ
ЯК ПАРАМЕТРА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ**

Статтю присвячено визначенню ключових євроінтеграційних напрямів реформування сучасної вітчизняної юридичної освіти. Питання покращення якості юридичної освіти залишається актуальним протягом багатьох років у всіх країнах незалежно від рівня економічного та соціального розвитку. У вузькому розумінні відповідна проблематика тісно пов'язана з питанням інтеграції юридичної освіти, а в широкому – глобалізації, адже, з одного боку, юридична освіта має відповідати міжнародним стандартам і кращим освітнім практикам, а з другого – потребує вирішення глобальної проблеми нострифікації. Реформуванню юридичної освіти присвячено численні як вітчизняні, так і зарубіжні наукові дослідження, але спостерігається закономірність щодо поступового зменшення таких розробок і перерозподілу уваги наукової спільноти на окремі аспекти дидактики права та параметри освіти правників.

Стаття є оригінальною, поєднує аналіз наукових результатів вітчизняних та іноземних учених із формулюванням нових або вдосконалених пропозицій щодо євроінтеграційного реформування вітчизняної юридичної освіти. Визначено основні напрями досліджень вітчизняних учених щодо інтеграції юридичної освіти та основні недоліки в підготовці правників. Приділено увагу виокремленню прогалів у дослідженні можливих шляхів подальшої євроінтеграційної еволюції української юридичної освіти. Розглянуто такі ключові напрями євроінтеграції юридичної освіти, як покращення якості освіти, поєднання впровадження міжнародних норм та стандартів із розробленням та впровадженням інновацій, міжнародна співпраця, розвиток практичних навичок та знань (принаймні базових) правових норм інших країн. Запропоновано низку основних напрямів реформаторської діяльності щодо європейської інтеграції вітчизняної юридичної освіти, зокрема в контексті практико-орієнтованого навчання, зменшення обсягів змісту освітніх програм у поєднанні з їх інтеграцією в європейський юридичний простір та підвищенням якості освіти, покращення аналітичних та логічних навичок правників, а також впливу на досягнення Цілей сталого розвитку ООН.

Ключові слова: юридична освіта, інтеграція, глобалізація, права людини, безпека, Цілі сталого розвитку ООН.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Юридична освіта – це невід'ємний складник системи освіти, яка є галуззю вищої освіти і єдиною спеціалізованою вищою освітою, котра надає можливість бути представником будь-якої з гілок влади. Важливість якісної юридичної освіти полягає не лише в тому, що вона є фундаментом підготовки правників-професіоналів та сприяє розвитку правової держави, а й являє собою передумову суспільного здоров'я. Зокрема, «мета юридичної освіти та її місце в загальному європейському просторі полягає в укоріненні ідей та загальнолюдських цінностей права та прав людини» (Гуменюк, 2018, с. 19). Останнє варто доповнити тим фактом, що так зване укорінення ідей та загальнолюдських цінностей повинне включати не лише наявність знань про права

людини й користування законними правами, а й повагу до прав інших та, що характерно для професійних юристів, сформованість знань й умінь щодо законного етичного захисту прав людини. Справді, якщо якісна медична освіта сприяє покращенню рівня біологічного здоров'я людей, то юридична – здоровим суспільним відносинам в усіх сферах суспільного життя, що є беззаперечним складником правової держави, сприяє покращенню іміджу держави на міжнародній арені як у сфері захисту прав людини, так і в обміні досвідом з іншими учасниками міжнародних правових відносин щодо вирішення актуальних юридичних проблем. Певний зв'язок між юридичною та медичною освітою можна помітити й в освітньо-професійних програмах, наприклад, з вивчення латинської

мови, деонтології (юридичної деонтології майбутніми правниками). Окрім того, якісна юридична освіта в контексті юридичної грамотності правників та їхньої етичної професійної діяльності є одним зі складників безпеки держави.

Враховуючи як важливість реформи вітчизняної юридичної освіти для забезпечення безпеки держави, взаємопов'язаного розвитку науки (Сербенюк, 2023а; Сербенюк, Надопта, 2023) та захисту прав людини, так і наявність низки дискусій та протиріч щодо проєктів реформ, зокрема Проєкту Концепції розвитку юридичної освіти¹, у цій статті пропонуємо низку основних напрямів реформаторської діяльності щодо європейської інтеграції вітчизняної юридичної освіти.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є презентація кількох основних напрямів реформування сучасної вітчизняної юридичної освіти з метою її євроінтеграції. Враховуючи поставлену мету, завданнями дослідження є: визначення основних напрямів наукових досліджень вітчизняних учених щодо реформування юридичної освіти; короткий аналітичний опис основних негативних аспектів юридичної освіти на основі огляду наукових праць; аналіз робіт зарубіжних учених та прогалин у дослідженні можливих напрямів подальшої євроінтеграційної еволюції вітчизняної юридичної освіти; формулювання основних напрямів удосконалення юридичної освіти; огляд складників діяльності в контексті досягнення Цілей сталого розвитку ООН з метою можливого виокремлення спеціальної підготовки правників для юридичного забезпечення діяльності з досягнення тієї чи іншої Цілі сталого розвитку ООН.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Під час проведення дослідження було використано такі методи юридичної науки. Емпіричний, системно-структурний і формально-логічний методи використано для вивчення вітчизняної нормативної правової бази та проєктів нормативних документів щодо реформування юридичної освіти, а також для дослідження підходів до розуміння основних пов'язаних освітньо-юридичних категорій. З використанням зазначених методів було виявлено тенденції розвитку наукової думки з тематики статті та визначено недоліки в підготовці вітчизняних

правників. Аналітичний метод та метод порівняння були застосовані з метою здійснення порівняльного аналізу українських та іноземних наукових досліджень. Догматичний метод став у пригоді під час огляду та відображення наукових концепцій. Зазначені методи виявились корисними, зокрема в процесі окреслення пріоритетних напрямів євроінтеграції юридичної освіти. Творчий метод використано у формулюванні основних новітніх концепцій та змісту запропонованих реформ сучасної юридичної освіти, що дозволило сформулювати пріоритетні напрями її євроінтеграції.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Як можна пересвідчитись із наявного доробку вітчизняних та зарубіжних правників, незалежно від рівня економічного розвитку тієї чи іншої держави проблема щодо пошуку шляхів удосконалення й підвищення якості національної юридичної освіти не втрачає актуальності. На міжнародному рівні також постає проблема глобалізації юридичної освіти.

Щодо вітчизняної системи освіти, то тут актуальним є питання інтеграції юридичної освіти, зокрема в європейський освітній простір. Вирішенню цього питання було приділено чимало уваги. Українські вчені акцентують увагу на таких шляхах інтеграції юридичної освіти в освітній простір Європи: покращення якості освіти (йдеться про різноманітність поглядів щодо показників, удосконалення яких сприяє саме підвищенню якості освіти), використання інноваційних технологій у викладанні, посилення практичного складника, розвиток академічних обмінів і наукової співпраці, необхідність у гармонізації та уніфікації вітчизняної юридичної освіти з європейською, удосконалення законодавства, подолання корупційних ризиків тощо.

Загалом можна виокремити такі основні напрями досліджень вітчизняних вчених щодо інтеграції юридичної освіти:

– обговорення європеїзації спеціальної юридичної освіти в Україні (навчання суддів, прокурорів), зокрема в контексті міжнародної співпраці України (Шаркова, 2015; Якимчук, Лизогуб, 2009);

– огляд ключових особливостей професійної підготовки юристів за кордоном (Андрощук, 2001; Гуменюк, 2018; Тернавська, 2022);

– пропозиції та аналіз можливих інновацій у реформуванні української системи вищої юридичної освіти (Сущенко, 2016; Купчак, 2019; Янчук, 2022);

– аналіз недоліків сучасної вітчизняної системи підготовки правників (Білічак, 2019; Янчук, 2022);

¹ Проєкт Концепції розвитку юридичної освіти // Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій : офіц. сайт. 06.11.2020. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html (дата звернення: 01.06.2024).

– обговорення актуальності практико-орієнтованого підходу до підготовки правників (Тернавська, 2022).

Окремо варто звернути увагу на дослідження О. Кучера та Л. Могілевського (2024), основною метою якого були формування та апробація педагогічної технології викладання трудового права, яка включає «використання онлайн-платформ та освітніх ресурсів, віртуальні заняття та симуляції, включення мультимедійних матеріалів, інтеграцію адаптивних технологій навчання, впровадження проектно- і проблемно-орієнтованих технологій навчання, включення інтерактивних методологій, включення хмарних технологій і мобільних додатків, а також забезпечення оцінювання та зворотного зв'язку».

На основі проведеного аналізу вітчизняних наукових джерел можна виокремити такі основні недоліки в підготовці правників: випускники закладів вищої освіти мають лише теоретичні знання (Білічак, 2019, с. 60), дискримінаційні ризики в разі запровадження підготовки правників за критерієм регульованих і нерегульованих видів правничої діяльності (Білічак, 2019, с. 63; Янчук, 2022, с. 314), безпідставні побоювання з боку міжнародної правничої спільноти щодо надмірної теоретизації підготовки суддів та критика європейськими суддями відсутності гарантій в українському законодавстві щодо адекватної присутності суддів серед співробітників Національної школи суддів (Шаркова, 2015, с. 291, 292). Окрім того, нині в Україні відсутні чіткі критерії правничої професії. На відміну від широко поширеної за кордоном практики щодо віднесення до юристів суддів, прокурорів, адвокатів, а також нотаріусів, в Україні до правничої професії належать працівники сфери правозастосування, які не впливають на формування концепцій і змісту нормативних правових актів (Сущенко, 2016, с. 23), зокрема представники Служби безпеки України, Державної податкової служби України, слідчі, юрисконсульти та ін.

Подальше дослідження вимагає також огляду праць зарубіжних учених задля виявлення прогалин у дослідженні можливих напрямів подальшої євроінтеграційної еволюції української юридичної освіти.

Варто звернути увагу на такі факти. По-перше, у контексті представленої тематики переважають дослідження зарубіжних науковців, які загалом приділили увагу широкому спектру питань: від упроваджень окремих інновацій чи інноваційних дидактичних методик у підготовці правників до вивчення кате-

горії «юридична освіта» в широкому розумінні, включаючи філософські та управлінські аспекти. По-друге, останніми роками дослідженням щодо комплексного вдосконалення юридичної освіти приділяється все менше уваги, яка зосереджена переважно на окремих питаннях, зокрема щодо особливостей системи освіти в тій чи іншій країні, упровадження конкретних дидактичних методів, чітко визначеного наповнення змісту освітньої програми тощо.

Таким чином, можна виокремити такі основні напрями в дослідженнях іноземних учених:

– огляд особливостей юридичної освіти в контексті окремих країн (наприклад, у Румунії (Vişan, 2019), США (Harno, 2004), Йорданії (Issa, Juwaihian, 2021));

– аналіз та/або конструювання змісту освітніх програм з права, критика та/або формування інструментарію вдосконалення юридичної освіти й дидактики права (Vişan, 2019; Harno, 2004; Buffa, 2022; Dos Santos Vasconcelos Silva, 2022; Issa, Juwaihian, 2021; Kucher, Mohilevskyi, 2024);

– визначення сутності категорії «місія юридичної освіти» (Vişan, 2019; Le Roux-Kemp, 2024);

– застосування різноманітних методик викладання права (наприклад, аудіо-візуальні методики (Mateos, 2009), застосування можливостей юридичних клінік для розвитку якісної юридичної освіти (Perelman, Bouayad, Morin Guerry, 2024), особливості та результати використання штучного інтелекту при викладанні правознавства здобувачам вищої освіти на прикладах певних практик, зокрема під час пандемії COVID-19 (Quezada Castro, Castro Arellano, Quezada Castro, 2022; Vásquez et al., 2021), активні практичні техніки навчання при вивченні сімейного права (Rogus, Tsoukala, 2022), практичні переваги командного навчання серед методів дидактики права (Hanley, 2021);

– необхідність упровадження нових юридичних дисциплін з метою вдосконалення юридичних знань для вирішення певних глобальних проблем (Gostin, Boshia, Meier, 2024).

У праці В. Е. Манро (2003) основна увага фокусується на формуванні філософсько-ідеологічних концептуальних поглядів на «право як академічну дисципліну» в контексті виходу розуміння сутності юридичної освіти за межі лише ідеологічної підготовки, а також вивченні дисциплінарної природи правового методу. Як виявляється, у цьому плані база дисципліни «Право» не зводиться лише до окремої основної сукупності принципів, а являє собою утворення у формі дискурсивної

практики за допомогою таких категорій, як «каталог дисциплінарних юридичних методів» та «основний конструкт юридичної влади» (Mungo, 2003, р. 31). У статті також сформульовано ключові методологічні приписи щодо дисциплінації розумової діяльності здобувача освіти з права та закріплення ним юридичної риторики.

Цікавим є підхід, що висвітлений Д. Дос Сантос Васконселос Сілва (2022, р. 77), згідно з яким вивчення права повинне включати екологічний та соціальний складники, зокрема знання з екології, прав людини, стандартів гендерної політики, підтримки людей похилого віку тощо. Крім того, доцільно звернути увагу на роботу науковиці в аспекті мультидисциплінарного характеру юридичної освіти, адже беззаперечними є зв'язки права як дисципліни з політологією, економікою, соціологією тощо.

Отже, внаслідок аргументованості та повноти наявних досліджень можна зробити висновки про те, що важко навести приклади таких шляхів інтеграції вітчизняної юридичної освіти в європейський освітній простір, які так чи інакше не перепліталися із відомими.

По-перше, ключовим є *покращення якості освіти*. Портрет сучасного освіченого юриста, безумовно, складається з відмінного знання принаймні однієї з мов ЄС, володіння теоретичними знаннями українського законодавства, уміння швидко знайти необхідні правові норми та майстерно їх застосувати, навичок аналізу, узагальнення та синтезу великих обсягів інформації, знань основ кібербезпеки, міжнародного права та дипломатії, а також особливостей законодавства інших держав. Примітним є те, що різниця в законодавстві України та інших держав є однією із суттєвих перепон для випускників-юристів у працевлаштуванні за кордоном та зумовлює необхідність вивчення дисципліни на кшталт «Аналіз законодавства країн Європи». Ба більше, в європейській суддівській практиці відомі випадки застосування аналогії права, зокрема права інших країн. До викладу інших аргументів повернемось дещо пізніше.

По-друге, важливим шляхом інтеграції є *поєднання впровадження європейських освітніх норм, вимог та стандартів із розробленими й упровадженнями різноманітних інновацій*. Перший складник виправданий досвідом провідних держав у сфері реформ. Створення інновацій та їх обопільне впровадження з європейськими партнерами є однією з найважливіших передумов міжнародного визнання вітчизняної освіти.

По-третє, євроінтеграція неможлива без *міжнародної співпраці у сфері освіти і науки*.

Щодо складників якісної юридичної освіти, то варто завважити на поєднанні якісної теорії (до речі, вітчизняна правова доктрина має потужну теорію права), її засвоєнню й наявних умінь та навичках щодо вирішення нестандартних практичних завдань.

У контексті засвоєння теорії при навчанні за спеціалізацією «Правозастосування» можна запропонувати (за аналогією з медичною освітою) здійснювати поділ на більш спеціалізовані напрями, як-от «Кримінальне право», «Правозастосування у сфері прав громадян (цивільне право)», «Господарське право», «Правозастосування у сфері використання природних ресурсів та екологічної безпеки», «Правозастосування у сфері публічного адміністрування», «Правозастосування у сфері економіко-фінансової діяльності та податків», «Юрисконсульт (правознавець)», «Нотаріат» тощо. Такий розподіл може бути корисним великій кількості здобувачів освіти в контексті досконалого засвоєння знань вітчизняного та іноземного законодавства (хоч і щодо певної галузі права) в поєднанні з тренуванням необхідних практичних умінь та навичок. Проблему з проходженням зовнішнього незалежного оцінювання можна вирішити шляхом створення базового та розширеного тесту з кожної галузі права, знання з якої перевіряються на іспиті. Тобто при проставлянні позначок учасником випробування щодо своєї спеціалізації визначені блоки завдань матимуть більшу або меншу кількість завдань, а загальні блоки (наприклад, конституційне право) матимуть незмінну кількість запитань.

Щодо набуття практичних умінь та навичок, то можна зауважити, що в еру розвитку штучного інтелекту (далі – ШІ) його можна використати для моделювання тестувань, різних практичних ситуаційних проблем або просто як опонента в дебатах, пошуках прогалин у правових процесах чи процедурах тощо. Попри ототожнення деякими іноземними вченими (Ajevski et al., 2023, р. 363) ШІ зі скринькою Пандори в освітній діяльності, він може бути гарним інструментом для оцінювання знань і практичних умінь та навичок юристів.

У медіа можна знайти припущення про ймовірне заміщення людини ШІ у професійній юридичній діяльності. Це можна пояснити стрімким розвитком ШІ та необхідністю аналітичного й логічного мислення у професійній діяльності юриста, хоча право чомусь прирівнюють до гуманітарної спеціальності. Проте такий розвиток подій може бути малоімовірним,

адже висококваліфікований фахівець, зокрема з досвідом, розвинутими емпатією, інтуїцією, аналітичними й логічними навичками та моральними якостями, здатен якісно виконувати професійні завдання.

Наступним важливим моментом є математизація юридичної освіти. Відповідно до практик деяких держав (наприклад, Великобританії, Індії, частково США) важливу роль у підготовці фахівців відіграють дисципліни математичного циклу. Наприклад, у професійній діяльності необхідним є розвинуте аналітичне й логічне мислення, доводиться опрацьовувати статистичні дані, оцінювати речові докази або здобувати їх, робити розрахунки з метою визначення або перевірки правильності визначених обставин дорожньо-транспортної пригоди, подій на місці злочину, пошуку місця проживання злочинця за географією його злочинів тощо. Доцільно навести приклад спеціального курсу в США щодо використання математики у практичній діяльності пожежників. Відповідна проблематика в контексті професійної діяльності поліцейських вже була нами розглянута (Сербенюк, 2023б). Варто зауважити, що термін «математизація» в цьому разі варто розуміти у вузькому значенні. Йдеться не про посилене вивчення математики чи прикладної математики, а про впровадження кількох дисциплін математичного циклу (як теоретичного, так і прикладного характеру) з метою розвитку здобувачами освіти аналітичних та логічних навичок і оволодіння методологією застосування математичних методів для вирішення професійних завдань. Крім того, акцент варто робити все-таки на підготовці офіцерів поліції, тоді як рядові поліцейські можуть вивчати лише базові елементи, наприклад математичну логіку та елементарний практико-орієнтований курс, подібний до згаданого в нашій попередній статті (Сербенюк, 2023б). Загалом базовою основою математизації вважатимемо вступний курс «Теоретичні основи вищої математики», тренувальний курс з когнітивних навичок «Математична логіка» та прикладний курс «Математичні методи в юриспруденції».

Щодо міжнародної співпраці, то можна звернути увагу на залучення іноземних науковців та практиків до проведення занять, зокрема онлайн, спільно з українськими викладачами, круглих столів, обговорень проблем та особливостей права й юридичних процесів у різних країнах тощо. Цікавими проектами стали б проведення спільних занять, літніх шкіл для українських та іноземних здобувачів освіти, ознайомлення здобува-

чів освіти із практичною діяльністю та особливостями роботи іноземних правників, моделювання на основі цього практичних завдань з метою формування відповідних умінь у здобувачів освіти.

Крім того, важливим моментом у євроінтеграції юридичної освіти є діяльність (як всередині України, так і за її межами) в контексті досягнення Цілей сталого розвитку ООН (далі – ЦСР ООН), що сприятливо впливатиме на позиції України та українських закладів вищої освіти в низці міжнародних рейтингів. Насправді, Україна брала участь у процесі впровадження ЦСР ООН на міжнародному рівні спільно з іншими країнами – членами ООН, була проведена робота зі створення нормативної правової бази щодо виконання ЦСР ООН в Україні, а також відбувся процес їх адаптації у вітчизняні суспільно-правові, економічні відносини та національний розвиток. Зокрема, було ухвалено Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року № 722/2019, постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695 була затверджена Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, яка «визначає генеральний вектор сталого розвитку регіонів та розроблена відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722» (Макаренко, 2023, с. 87). Крім того, юристи при виконанні своїх професійних обов'язків відіграють важливу роль у сприянні вирішенню практично всіх ЦСР ООН.

Враховуючи формулювання змісту тієї чи іншої ЦСР ООН, її завдань та очікуваних результатів, можна змоделювати зміст освітньої програми для підготовки правників, які по завершенню навчання будуть залучені до роботи з досягнення визначеної ЦСР ООН на певному рівні: місцевому, регіональному, національному чи міжнародному. Проте деякі ЦСР ООН мають доволі загальний характер і можуть за змістом необхідної юридичної діяльності повністю поглинути зміст підготовки юриста, причому за кількома професіями. Про цей факт буде згадано згодом.

Таким чином, можна зауважити про таке:
– з метою внесення вкладу в досягнення Цілі 1 «Подолання бідності» необхідно набути умінь й навички роботи з найуразливішими категоріями населення, знати правові норми щодо можливостей розширення доступу таких верств населення до ключових послуг та ресурсів, надання гуманітарної допомоги в разі ймовірних небезпек техногенного, екологічного чи

іншого характеру, а також брати активну участь в удосконаленні таких норм;

– вплив підготовки юристів на досягнення Цілі 2 «Подолання голоду, розвиток сільського господарства» в контексті побудови освіти полягає в набутті знань і навичок юридичної підтримки (як консультативної, так і процесуальної чи нормотворчої) рівноправ'я у сфері аграрних відносин та технологій, залучення інвестицій, зокрема й міжнародних;

– Ціль 3 «Міцне здоров'я і благополуччя» передбачає активну юридично-гуманітарну діяльність з акцентом на забезпечення належної та якісної медичної допомоги, а також доступу до ліків чи вакцин. Не менш важливим постає й юридичне забезпечення наукових досліджень у галузях біології та медицини. Усі ці аспекти можуть бути засвоєні, наприклад, у курсі дисциплін з міжнародного та цивільного права тощо;

– Ціль 4 «Якісна освіта» передбачає передусім побудову якісної юридичної освіти (зокрема, володіння якісними знаннями, набуття практичних навичок правозастосування, вироблення стійких морально-етичних переконань) та відповідний комплекс знань, умінь та навичок у галузі права у сферах середньої та вищої освіти;

– набуті уміння й навички юридичної протидії дискримінації, ясна річ, сприяють досягненню Цілі 5 «Гендерна рівність»;

– якісна підготовка юристів у галузі екологічного права є невід'ємним складником боротьби з екологічними злочинами та досягнення таких ЦСР ООН, як Ціль 6 «Чиста вода та належні санітарні умови», Ціль 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату», Ціль 14 «Збереження морських ресурсів» і, звісно, Ціль 15 «Захист та відновлення екосистем суші»;

– підготовка ж у сфері юридичного забезпечення науково-дослідної, інноваційної діяльності (враховуючи право інтелектуальної власності), трансферу технологій та залучення інвестицій є сприятливим фактором для досягнення Цілі 7 «Доступна та чиста енергія», Цілі 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», Цілі 12 «Відповідальне споживання та виробництво», а також Цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання»;

– Ціль 8 «Гідна праця та економічне зростання» також передбачає широку юридичну діяльність, зокрема в процесуальному аспекті, щодо протидії примусовій праці, рабству й торгівлі людьми. Крім того, беззаперечним залишається вплив права соціального забезпечення;

– якісна юридична підготовка в таких сферах, як фінансові ринки та інститути, міг-

раційна політика та мобільність, а також залучення інвестицій у регіони зі слабшим розвитком господарства та інфраструктури, є важливим фактором у досягненні Цілі 10 «Скорочення нерівності».

Решта ЦСР ООН мають більш кількісний характер в контексті юридичної підготовки, необхідної для достатньої діяльності в їх досягненні. Зокрема:

– Ціль 11 «Сталий розвиток міст і громад» полягає в забезпеченні відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів. «Досягнення безпеки і сталого розвитку міст означає забезпечення безпечним і доступним житлом, а також модернізацію нетрів. Це також передбачає інвестиції у громадський транспорт, створення зелених громадських територій, а також удосконалення міського планування і управління у такий спосіб, що одночасно забезпечуватиме інклюзивність і загальну рівноправну участь»¹;

– досягнення Цілі 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» найбільше залежить саме від якісної юридичної освіти. Суть цієї Цілі полягає у сприянні «розбудові миролюбного і всеохопного суспільства задля сталого розвитку, забезпечення всім доступу до правосуддя і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях». Звісно, що «без миру, стабільності, забезпечення прав людини та ефективного врядування на принципах верховенства права не можна сподіватися на сталий розвиток»². Діяльність щодо досягнення Цілі 16 має включати протидію всім формам насильства, співпрацю державних органів та громад, зокрема з метою подолання конфліктів і покращення безпеки. Окрім того, «посилення верховенства права і зміцнення прав людини є ключовими факторами в цьому процесі, як і зменшення незаконного обігу зброї й активізація участі країн, що розвиваються, в інститутах глобального управління»³;

– Ціль 17 «Партнерство заради сталого розвитку» полягає в «зміцненні засобів здійснення й активізації роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку»⁴. Суть її досягнення в аспекті побудови юридичної освіти та впливу на забезпечення безпеки суспільних відносин полягає в юридичному

¹ Цілі сталого розвитку // Вікіпедія : віл. енцикл. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Цілі_сталого_розвитку (дата звернення: 01.06.2024).

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само

забезпеченні міжнародних відносин, зокрема міжнародної торгівлі, міжнародної гуманітарної співпраці, інвестицій та обміні інноваціями. У контексті ж освітньої діяльності Ціль 17 проявляється в комплексній діяльності закладу вищої освіти щодо досягнення попередніх ЦСР ООН (1–16) та відповідної звітності згідно з визначеними міжнародними стандартами.

Окрім того, підготовка майбутніх правників у найкращому її варіанті має відбуватись саме в «зеленому» закладі вищої освіти, тобто орієнтованому на сталий і стійкий розвиток, внесок у досягнення ЦСР ООН. Здобувачі освіти мають бути якомога раніше залученими до різноманітних заходів зі збереження довкілля, гуманітарної діяльності, відкритості професійної діяльності, участі в самоврядуванні та протидії будь-яким проявам нерівності тощо. Справді, робота здобувачів освіти в юридичних клініках, гуманітарна діяльність, участь у розробці проєктів нормативних документів, які, зокрема, регулюють відкритість діяльності, значно впливає на досвідченість майбутніх правників.

Тематика сталого розвитку є надзвичайно актуальною й для діяльності юридичного закладу вищої освіти та її організації в цілому. «В ідеальному варіанті тема сталого розвитку мала б бути наскрізною у: 1) викладанні, навчанні та оцінюванні; 2) розвитку персоналу; 3) позанавчальних та виховних заходах; 4) різноманітних проєктах під керівництвом співробітників або студентів» (Мелеганіч, 2022, с. 71). Крім того, необхідною є наявність у діяльності закладів вищої освіти в контексті ЦСР ООН таких параметрів, як «лідерство та управління, партнерство та залучення, засоби та операції, а також навчання та дослідження. Однак багато університетів все ще втрачають можливості стратегічного зв'язку між цими сферами» (Veiga Ávila et al., 2017, p. 1273).

Оскільки інновації у сфері сталого розвитку в закладах освіти зосереджені переважно в кампусах університетів, варто зауважити про визначені світовою науковою спільнотою чотири основні принципи успішної інтеграції інновацій у сфері сталого розвитку:

- винахідливість (поєднання простоти й ефективності в інновації);
- просте впровадження;
- екологічна ефективність (поєднання таких параметрів, як екологічна безпека та енергоефективність);
- економічна життєздатність (оптимізація ресурсів в економіці) (Veiga Ávila et al., 2017).

Останні дослідження (Veiga Ávila et al., 2017) також розкривають проблематику та перепони у впровадженні інновацій зі сталого

розвитку в закладах вищої освіти. Так, «основні бар'єри для впровадження інновацій та сталого розвитку зазвичай пов'язані з управлінням (тобто адміністрацією університету, екологічними комітетами, впровадженням та/або підтримкою систем управління; управлінням з точки зору політики (*нормативних документів*. – С. С.) та формальних керівних принципів). Інші бар'єри, з якими стикаються університети, пов'язані з технологіями, наявністю ресурсів та інституційною культурою... Крім того ... багато університетів, які брали участь у дослідженні, потребують певних змін у діяльності своїх кампусів. Більшість із них ще не розробили документ, який би вказував на їхні цілі чи загальну місію щодо сталого розвитку. Ба більше, низка університетів не встановила та/або не переслідує Цілі сталого розвитку та ще не сприяла ефективним відносинам із зацікавленими сторонами всередині та за межами університету. Наслідки дослідження тут зрозумілі: існує потреба у зміні мислення щодо того факту, що стійкість має бути не лише частиною діяльності кампусу, а й частиною викладання та дослідження. Стійкість також має бути вбудованою у відносини із зовнішніми партнерами (наприклад, промисловістю), щоб розблокувати можливості для інвестицій в освіту, інфраструктуру і технологічні дослідження» (Veiga Ávila et al., 2017, p. 1278).

Враховуючи наведене вище, цілком очевидно, що при підготовці правників необхідно залучати здобувачів вищої освіти до діяльності університету, зокрема в розбудові співпраці з громадою, підприємствами, установами та організаціями тощо. Особливості такого залучення є важливим напрямом подальших наукових досліджень.

ВИСНОВКИ. Проблематика пошуку напрямів реформування юридичної освіти є доволі добре вивченою як на національному, так і на міжнародному рівнях. Проте останнім часом відповідні дослідження все більше зводяться до дидактики права та складників освіти правників. У дослідженні запропоновано шляхи реформування вітчизняної юридичної освіти в межах ключових напрямів її євроінтеграції, до яких варто віднести: покращення якості освіти, поєднання впровадження міжнародних норм і стандартів із розробленням та впровадженням інновацій, міжнародну співпрацю, розвиток практичних навичок та знань (принаймні базових) правових норм інших країн.

Складником якісної юридичної освіти є поєднання таких елементів, як теорія, її засвоєння й наявні вміння та навички щодо вирішення

нестандартних практичних завдань. Пропонуємо впровадити здобуття освіти за спеціалізацією «Правозастосування» за певними юридичними галузями чи напрямками при навчанні (за аналогією з медичною освітою) з метою розвантаження змісту освітніх програм у контексті досконалого засвоєння знань вітчизняного та іноземного законодавства (хоч і з певної галузі права) у поєднанні з тренуванням необхідних практичних умінь та навичок.

Упровадження кількох дисциплін математичного циклу (як теоретичного, так і прикладного характеру) є корисним для розвитку у здобувачів освіти аналітичних та логічних навичок, оволодіння ними методологією застосування математичних методів для вирішення професійних завдань. У цьому разі акцент варто робити все ж таки на підготовці офіцерів поліції, тоді як рядові поліцейські можуть вивчати лише базові елементи, наприклад математичну логіку та елементарний практико-орієнтований курс математики.

Невід'ємним параметром процесу євроінтеграції вітчизняної освіти є залучення іноземних науковців та практиків до проведення занять, зокрема онлайн, спільно з українськими викладачами, круглих столів, обговорень проблем та особливостей права й юридичних процесів у різних країнах тощо. Здобувачам освіти важливо знайомитись із практичною діяльністю та особливостями роботи зарубіж-

них правників, а викладачам моделювати на основі цього практичні завдання з метою формування відповідних умінь у здобувачів освіти.

Одним із ключових параметрів є також діяльність у контексті досягнення Цілей сталого розвитку ООН з метою можливого виокремлення фахової підготовки правників, спеціалізацією яких могло би бути юридичне забезпечення діяльності щодо досягнення тієї чи іншої цілі сталого розвитку. Зокрема, певну увагу приділено висвітленню складників змісту освітніх програм, що впливають на компетентність майбутніх правників, їхню зможу брати активну участь в якісному досягненні Цілей сталого розвитку ООН при виконанні своїх професійних обов'язків після здобуття юридичної освіти. Варто зауважити, що відповідно до досягнення тієї чи іншої цілі сталого розвитку можна сформулювати професійні спеціалізації в юридичній освіті. Проте в такому разі деякі спеціалізації матимуть, зокрема, доволі широкий характер. Наприклад, у контексті Цілі 17 «Партнерство заради сталого розвитку» виокремлюється напрям юридичного забезпечення міжнародних відносин у галузі торгівлі, науки, інновацій та гуманітарної допомоги, у контексті Цілі 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» формується поєднання правничої підготовки прокурорів, суддів, юрисконсультів юридичних підрозділів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування тощо.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Андрощук А. Професійна підготовка юристів у Голландії // Практичні проблеми юридичної освіти України в контексті європейської інтеграції : матеріали Міжнар. конф. (м. Київ, 20 верес. 2001 р.) / Нац. ун-т «Києво-Могилянська Академія» ; М-во у справах міжнародного розвитку Великої Британії. Київ : KM Academia, 2001. С. 7–17.
2. Білічак О. А. Реформа юридичної освіти в Україні: проблеми і виклики. *Освітня аналітика України*. 2019. № 3 (7). С. 57–68.
3. Гуменюк Т. І. Інтеграція основних тенденцій європейської юридичної освіти в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 3, ч. 2. С. 16–21.
4. Купчак М. Вплив європейських інтеграційних процесів на розбудову правоосвітніх систем в Україні. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2019. № 19. С. 146–152. DOI: <https://doi.org/10.32447/20784643.19.2019.18>.
5. Макаренко І. О. Інкorporація ESG-критеріїв у діяльність компаній у контексті їх інвестиційного скринінгу. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2 (104). С. 86–93. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-86-93](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-86-93).
6. Мелеганіч Г. Сталий розвиток закладів вищої освіти України: від політики держави до політики керівництва закладом освіти // Державна політика сталого розвитку України: базові засади (матеріали підготовки до Парламентських слухань 2021) / уклад. Г. Харламова, Н. Чала. Київ, 2022. С. 68–72.
7. Сербенюк С. О. Математика в поліцейській діяльності: основи, особливості, математична підготовка. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023б. Вип. 4 (103). С. 333–344. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.4.32>.
8. Сербенюк С. О. Покращення публікаційної активності українських учених: проблематика, шляхи вирішення, використання математико-статистичних методів. *Право і безпека*. 2023а. № 4 (91). С. 129–138. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.11>.
9. Сербенюк С. О., Надопта Л. С. Організаційно-правові та фінансові засади наукової діяльності в закладах вищої освіти МВС України: проблеми і шляхи вирішення з використанням математико-

статистичної методології. *Право і безпека*. 2023. № 3 (90). С. 214–225. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.18>.

10. Сущенко В. М. Європейські та міжнародні стандарти правничої професії в контексті функціонування правової системи України. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 22–25.

11. Тернавська В. М. Сучасні тенденції реформування вищої юридичної освіти в Україні (конституційно-правовий аспект). *Нове українське право*. 2022. № 2. С. 142–148. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.20>.

12. Шаркова І. М. Вища школа та професійна підготовка юристів. *Правове регулювання економіки*. 2015. № 15. С. 286–294.

13. Якимчук М., Лизогуб Б. Актуальні проблеми професійної підготовки суддів і прокурорів у аспекті європейської інтеграції України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 3 (15). С. 10–15.

14. Янчук Н. Д. Реформування юридичної освіти в Україні: осмислення та перспективи. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 311–316. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.54>.

15. Ajevski M., Barker K., Gilbert A., Hardie L., Ryan F. ChatGPT and the future of legal education and practice. *The Law Teacher*. 2023. Vol. 57, Iss. 3. Pp. 352–364. DOI: <https://doi.org/10.1080/03069400.2023.2207426>.

16. Buffa M. Didactics of Law and Legal Culture in (Un)current Education. Notes on a Recent Handbook. *Materiali per una Storia della Cultura Giuridica*. 2022. Vol. 52, No. 1. Pp. 237–248. DOI: <https://doi.org/10.1436/103724>.

17. Dos Santos Vasconcelos Silva D. Legal education, social transformation and extensionist possibilities toward hyperinclusive society. *Revista Brasileira de Estudos Politicos*. 2022. Vol. 124. Pp. 77–124. DOI: <https://doi.org/10.9732/2022.V124.983>.

18. Gostin L. O., Boshia S. L., Meier B. M. Teaching Global Health Law: Preparing the Next Generation for Future Challenges. *Journal of Law, Medicine and Ethics*. 2024. Vol. 52, No. 1. Pp. 191–195. DOI: <https://doi.org/10.1017/jme.2024.63>.

19. Hanley J. Team-based learning in social work law education: a practitioner enquiry. *Social Work Education*. 2021. Vol. 40, No. 8. Pp. 1038–1050. DOI: <https://doi.org/10.1080/02615479.2020.1770720>.

20. Harno A. J. Legal education in the United States. Clark, New Jersey : The Lawbook Exchange, Ltd., 2004. 256 p.

21. Issa H. A., Juwaihian M. The extent of the need for teaching forensic sciences for law students in Jordanian universities. *Indian Journal of Forensic Medicine and Toxicology*. 2021. Vol. 15, No. 1. Pp. 1097–1100. DOI: <https://doi.org/10.37506/ijfmt.v15i1.13563>.

22. Kucher O., Mohilevskyi L. Training and education of specialists in the field of labour law. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*. 2024. Vol. 8, No. 6. DOI: <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i6.5966>.

23. Le Roux-Kemp A. A critical analysis of the role of legal higher education and training in the institutionalisation of the English legal profession: quo vadis for English law schools? *Law Teacher*. 2024. Vol. 3. DOI: <https://doi.org/10.1080/03069400.2024.2353990>.

24. Mateos O. The application of the audiovisual techniques in the teaching of the juridical subjects in university masters. *Edulearn Proceedings*. 2009. No. 2. Pp. 4659–4668.

25. Munro V. E. The discipline of law – legal education at the intersection of the juridical and the disciplinary. *Journal of Commonwealth Law and Legal Education*. 2003. Vol. 2, No. 1. Pp. 31–45. DOI: <https://doi.org/10.1080/14760400308522893>.

26. Perelman J., Bouayad A., Morin Guerry A. Legal clinics: innovative ways of teaching the law of the ecological transition. *Revue Internationale de Droit Economique*. 2024. Vol. 37, No. 2. Pp. 99–104. DOI: <https://doi.org/10.3917/ride.372.0099>.

27. Quezada Castro G. A., Castro Arellano M. P., Quezada Castro M. P. Artificial intelligence and legal education: its incorporation during the Covid-19 pandemic. *Revista Venezolana de Gerencia*. 2022. Vol. 27, No. 8. Pp. 750–764. DOI: <https://doi.org/10.52080/rvgluz.27.8.2>.

28. Rogus C., Tsoukala Ph. Doctrine, experiential learning, and client-centered lawyering: Teaching family law in a post-pandemic world. *Family Court Review*. 2022. Vol. 60, No. 4. Pp. 818–835. DOI: <https://doi.org/10.1111/fcre.12677>.

29. Vásquez P. C., Pirela M. A., Fuenzalida J. P. D., Scholz F. B., Hauri S. B., González D. F. Teaching and learning law and artificial intelligence in Chile: On the minor in Artificial Intelligence and Law at the Universidad Autónoma de Chile. *Revista Pedagogia Universitaria y Didáctica del Derecho*. 2021. Vol. 8, No. 2. Pp. 281–302. DOI: <https://doi.org/10.5354/0719-5885.2021.64456>.

30. Veiga Ávila L., Filho W. L., Brandli L., Macgregor C. J., Molthan-Hill P., Gökçin Özuyar P., Martins Moreira R. Barriers to innovation and sustainability at universities around the world. *Journal of Cleaner Production*. 2017. Vol. 164. Pp. 1268–1278. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.07.025>.

31. Vişan E. R. Juridical Education Between Standards And Practice. *Fiat Iustitia*. 2019. Vol. 1, No. 1. Pp. 309–320.

Надійшла до редакції: 04.06.2024

Прийнята до опублікування: 13.09.2024

REFERENCES

1. Ajevski, M., Barker, K., Gilbert, A., Hardie, L., & Ryan, F. (2023). ChatGPT and the future of legal education and practice. *The Law Teacher*, 57(3), 352–364. <https://doi.org/10.1080/03069400.2023.2207426>.
2. Androshchuk, A. (2001, September 20). *Professional training of lawyers in Holland* [Conference presentation abstract]. International Conference “Practical problems of legal education in Ukraine in the context of European integration”, Kyiv, Ukraine.
3. Bilichak, O. A. (2019). The legal education reform in Ukraine: problems and challenges. *Educational Analytics of Ukraine*, 3(7), 57–68.
4. Buffa, M. (2022). Didactics of Law and Legal Culture in (Un)current Education. Notes on a Recent Handbook. *Materials for a History of Legal Culture*, 52(1), 237–248. <https://doi.org/10.1436/103724>.
5. Dos Santos Vasconcelos Silva, D. (2022). Legal education, social transformation and extensionist possibilities toward hyperinclusive society. *Brazilian Journal of Political Studies*, 124, 77–124. <https://doi.org/10.9732/2022.V124.983>.
6. Gostin, L. O., Boshia, S. L., & Meier, B. M. (2024). Teaching Global Health Law: Preparing the Next Generation for Future Challenges. *Journal of Law, Medicine and Ethics*, 52(1), 191–195. <https://doi.org/10.1017/jme.2024.63>.
7. Hanley, J. (2021). Team-based learning in social work law education: a practitioner enquiry. *Social Work Education*, 40(8), 1038–1050. <https://doi.org/10.1080/02615479.2020.1770720>.
8. Harno, A. J. (2004). *Legal education in the United States*. The Lawbook Exchange, Ltd.
9. Humeniuk, T. I. (2018). Integration of the main trends of European legal education in Ukraine. *Law and Society*, 3(2), 16–21.
10. Issa, H. A., & Juwaihian, M. (2021). The extent of the need for teaching forensic sciences for law students in Jordanian universities. *Indian Journal of Forensic Medicine and Toxicology*, 15(1), 1097–1100. <https://doi.org/10.37506/ijfamt.v15i1.13563>.
11. Kucher, O., & Mohilevskyi, L. (2024). Training and education of specialists in the field of labour law. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8(6). <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i6.5966>.
12. Kupchak, M. (2019). Influence of European integration processes on development the right of educational systems in Ukraine. *Bulletin of Lviv State University of Life Safety*, 19, 146–152. <https://doi.org/10.32447/20784643.19.2019.18>.
13. Le Roux-Kemp, A. (2024). A critical analysis of the role of legal higher education and training in the institutionalisation of the English legal profession: quo vadis for English law schools? *Law Teacher*, 3. <https://doi.org/10.1080/03069400.2024.2353990>.
14. Makarenko, I. O. (2023). Incorporation of ESG criteria in the activities of companies in the context of their investment screening. *Economics, Management and Administration*, 2(104), 86–93. [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-86-93](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-86-93).
15. Mateos, O. (2009). The application of the audiovisual techniques in the teaching of the juridical subjects in university masters. *Edulearn Proceedings*, 2, 4659–4668.
16. Melehanych, H. (2022). Sustainable development of higher education institutions of Ukraine: from state policy to policy of educational institution management. In H. Kharlamova, & N. Chala (Eds), *State policy of sustainable development of Ukraine: basic principles (preparatory materials for Parliamentary hearings 2021)* (pp. 68–72).
17. Munro, V. E. (2003). The discipline of law – legal education at the intersection of the juridical and the disciplinary. *Journal of Commonwealth Law and Legal Education*, 2(1), 31–45. <https://doi.org/10.1080/14760400308522893>.
18. Perelman, J., Bouayad, A., & Morin Guerry, A. (2024). Legal clinics: innovative ways of teaching the law of the ecological transition. *International Review of Economic Law*, 37(2), 99–104. <https://doi.org/10.3917/ride.372.0099>.
19. Quezada Castro, G. A., Castro Arellano, M. P., & Quezada Castro, M. P. (2022). Artificial intelligence and legal education: its incorporation during the Covid-19 pandemic. *Venezuelan Journal of Management*, 27(8), 750–764. <https://doi.org/10.52080/rvgluz.27.8.2>.
20. Rogus, C., & Tsoukala, Ph. (2022). Doctrine, experiential learning, and client-centered lawyering: Teaching family law in a post-pandemic world. *Family Court Review*, 60(4), 818–835. <https://doi.org/10.1111/fcre.12677>.

21. Serbenyuk, S. O. (2023a). Improving the publication activity of Ukrainian scientists: problems, solutions, the use of mathematical and statistical methods. *Law and Safety*, 4(91), 129–138. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.11>.
22. Serbenyuk, S. O. (2023b). Mathematics in police activity: basics, features, mathematical training. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 4(103), 333–344. <https://doi.org/10.32631/v.2023.4.32>.
23. Serbenyuk, S. O., & Nadopta, L. S. (2023). Organisational, legal and financial bases for scientific activity in higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: problems and solutions based on mathematical and statistical methodology. *Law and Safety*, 3(90), 214–225. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.18>.
24. Sharkova, I. M. (2015). Higher school and professional training of lawyers. *Legal Regulation of the Economy*, 15, 286–294.
25. Sushchenko, V. (2016). European and international standards of the legal profession in the legal system of Ukraine. *NaUKMA Research Papers. Law*, 181, 22–25.
26. Ternavska, V. M. (2022). Contemporary tendencies of the reforming the higher legal education in Ukraine (constitutional and legal aspect). *New Ukrainian Law*, 2, 142–148. <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.20>.
27. Vásquez, P. C., Pirela, M. A., Fuenzalida, J. P. D., Scholz, F. B., Hauri, S. B., & González, D. F. (2021). Teaching and learning law and artificial intelligence in Chile: On the minor in Artificial Intelligence and Law at the Universidad Autónoma de Chile. *Journal of University Pedagogy and Didactics of Law*, 8(2), 281–302. <https://doi.org/10.5354/0719-5885.2021.64456>.
28. Veiga Ávila, L., Filho, W. L., Brandli, L., Macgregor, C. J., Molthan-Hill, P., Gökçin Özuyar, P., & Martins Moreira, R. (2017). Barriers to innovation and sustainability at universities around the world. *Journal of Cleaner Production*, 164, 1268–1278. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.07.025>.
29. Vişan, E. R. (2019). Juridical Education Between Standards And Practice. *Fiat Iustitia*, 1(1), 309–320.
30. Yakymchuk, M., & Lyzohub, B. (2009). Actual problems of professional training of judges and prosecutors in the aspect of European integration of Ukraine. *Journal of the National Prosecution Academy of Ukraine*, 3(15), 10–15.
31. Yanchuk, N. D. (2022). Reforming legal education in Ukraine: understanding and perspectives. *South Ukrainian Law Journal*, 1–2, 311–316. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.54>.

Received the editorial office: 4 June 2024

Accepted for publication: 13 September 2024

SYMON OLEKSANDROVYCH SERBENYUK,

Kharkiv National University of Internal Affairs,

Department of Scientific Activity Organization and Intellectual Property Protection;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6806-6319>,

e-mail: simon6@ukr.net

INTEGRATIVE DIRECTIONS OF MODERN LEGAL EDUCATION DEVELOPMENT AS A HUMAN RIGHTS COMPLIANCE PARAMETER

The article is devoted to identifying the key European integration directions of reforming modern national legal education. The issue of improving the quality of legal education has remained relevant for more than a decade for all countries regardless of the level of economic and social development. In a narrow sense, the relevant issues are closely related to the integration of legal education, and in a broader sense – to globalisation, because, on the one hand, legal education must comply with international standards and best educational practices, and on the other hand, the global problem of nostrification needs to be addressed. A wide range of both domestic and foreign scientific research is devoted to the reform of legal education, but there is a pattern of gradual reduction of such developments and redistribution of attention of the scientific community to certain ‘moments’ of legal didactics and parameters of legal education.

The article is original and combines the analysis of scientific results of national and foreign scholars with the formulation of new or improved proposals for European integration reform of national legal education. The main areas of research by national scholars on the integration of legal education and the main shortcomings in the training of national lawyers are identified. Particular attention is paid to the identification of “gaps” in the study of possible vectors of further European integration evolution of Ukrainian legal education. The author considers such key areas of European integration of legal education as improving the quality of education, combining the implementation of international norms and standards with the development

and implementation of innovations, international cooperation, development of practical skills and knowledge (at least basic) of legal norms of other countries. The study proposes a number of key areas of reform activity in relation to the European integration of national legal education, in particular in the context of practice-oriented training, reduction of the content of educational programmes in combination with their integration into the European legal area and improvement of the education quality, improvement of analytical and logical skills of lawyers, and also the impact on the achievement of the UN Sustainable Development Goals.

Key words: *legal education, integration, globalisation, human rights, security, UN Sustainable Development Goals.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Сербенюк С. О. Інтеграційні напрями розвитку сучасної юридичної освіти як параметра дотримання прав людини. *Право і безпека*. 2024. № 3 (94). С. 21–32. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.3.02>.

Citation (APA): Serbenyuk, S. O. (2024). Integrative directions of modern legal education development as a human rights compliance parameter. *Law and Safety*, 3(94), 21–32. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.3.02>.